

Наталія Кисла

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ПРИЙМЕННОКА

У статті простежено історію поглядів мовознавців на лінгвістичну природу прийменника, удокладнено схарактеризовано основні сучасні підходи до витлумачення лінгвістичного статусу цього лексико-граматичного класу слів, з'ясовано специфіку лексичного та граматичного значення прийменника.

Ключові слова: прийменник, службова частина мови, лексичне значення, граматичне значення.

Однією з найсуперечливіших частин мови в сучасній лінгвістиці є прийменник. Проблема з'ясування його природи, частиномовного статусу привертає увагу значної кількості дослідників упродовж багатьох століть. Але й досі поміж учених нема єдиної усталеної думки щодо цієї проблеми. Різні погляди науковців свідчать про складність і неоднозначність мовознавчої сутності прийменника. Тому актуальність пропонованої розвідки не викликає сумнівів.

Метою статті є аналіз дослідних концепцій щодо природи прийменників та виокремлення основних підходів до витлумачення лінгвістичного статусу цього лексико-граматичного класу слів. Для реалізації мети визначено такі завдання: простежити історію поглядів учених на прийменник від найдавніших часів до сьогодення; проаналізувати сучасні підходи до інтерпретування прийменника як окремого класу слів.

Прийменник як частину мови вирізняли ще давньогрецькі філософи. Так, Діонісій Фракійський (кінець II ст. до н. е.), учень Аристотеля, розглядав вісім частин мови: ім'я, дієслово, прикметник, член, займенник, прийменник, прислівник, сполучник. Щоправда, він ототожнював прийменники та префікси, наголошуючи на тому, що «прийменник є частина мови, яка стоїть перед усіма частинами мови і в складі слова, і в складі речення» [2, с. 134].

В українському мовознавстві XVI–XVII сс. (граматики Л. Зизанія, М. Смотрицького, І. Ужевича) прийменник також потрактовано як частину мови, але ототожнено її насамперед із прислівником як незмінюваною частиною мови. М. Смотрицький у праці «Грамматіки славенскія правилное синтагма» писав: «Предлогъ есть часть слова не склоняемая иным слова частем сложнѣ и сочинительнѣ предлагаемая» [24, с. 187]. Він сха-

рактеризував 20 прийменників, закріпивши їх за п'ятьма відмінками. До корпусу прийменників заховано і префікси.

Проблеми розвитку та функціонування прийменникових одиниць згодом аналізували під різним кутом зору М. В. Ломоносов, О. Х. Востоков, Ф. І. Буслаєв. Вони, як і їхні попередники, не вбачали різниці між прийменниками та префіксами.

М. В. Ломоносов у «Російській граматиці» докладно з'ясував функції частин мови загалом і прийменника зокрема: «Слово людське має вісім частин знаменних: 1) ім'я для назви речей; 2) займенник для скорочення найменувань; 3) дієслово для назв діянь; 4) дієприкметник для скорочення імені і дієслова в одно висловлювання; 5) прислівник для короткого зображення обставин; 6) прийменник для показу належності обставин до речей чи діянь; 7) сполучник для зображення взаємності наших понять; 8) вигук для короткого виявлення рухів духу» [16, с. 26–27]. Усі частини мови він поділив на головні (ім'я, дієслово), допоміжні, або службові (займенник, дієприкметник, прислівник, прийменник, сполучник, вигук); відмінювані (ім'я, займенник, дієслово, дієприкметник) і невідмінювані (прислівник, прийменник, сполучник, вигук).

О. Х. Востоков уважав, що прийменник – це «слово, яке ставиться перед іншими словами, окремо або разом, щоб показати відношення між предметом і його дією або станом» [9, с. 213]. Він виняткову увагу приділив значенням, у які можуть експлікувати прийменники: «Імена, дієслова та інші слова (вивідні від імен або дієслів прислівники) керують відмінками або безпосередньо, або за допомогою прийменників» [9, с. 245]. Якщо прийменники стоять перед іменниками чи займенниками, то вказують на відношення між предметами, допомагаючи в цьому відмінкам; якщо ж вони вживаються разом із дієсловами, то характеризують напрям, початок і кінець дії. Цей дослідник диференціював прийменники на ті, що використовуються у власному значенні, указуючи «на місце, тобто різні сторони предмета, і положення, у яких предмет перебуває відносно іншого предмета» [9, с. 266] (це їхнє первісне значення), і ті, що вживаються в переносному, коли прийменники вказують на «час, кількість, міру або величину, мету, причину й інші

абстрактні поняття» [9, с. 267]. О. Х. Востоков у складі приєменникових конструкцій вирізняв дві групи: а) ті, у яких приєменники керують відмінками, і б) ті, у яких повнозначні слова керують за допомогою приєменників. Останні він кваліфікував як допоміжні.

Значно розширив учення про приєменник Ф. І. Буслаєв, доповнивши й уточнивши концепцію О. Х. Востокова про керування слів. Він, зокрема, вказав на подібність приєменника та відмінка. Оскільки при іменниках і займенниках приєменник уживається тільки в поєднанні з відмінковою формою, то їхнє значення визначається у взаємозв'язку. Відмінок допомагає приєменникові маркувати відношення між предметами, у зв'язку з чим один і той самий приєменник з різними відмінками має різні значення. Відмінок означає такі ж відношення, як і приєменник (місця, часу, логічні тощо). Відмінок зближує із приєменником і те, що він має подвійне значення: власне і переносне. У власному значенні відмінок і приєменник указують на місце, у переносному – на час, причину, мету тощо [4, с. 74].

Автори граматики української мови, виданих на початку ХХ ст., відводили приєменникам місце поміж невідмінюваних частин мови. Зокрема, С. Й. Смаль-Стоцький і Т. Гартнер в «Українській граматиці» так витлумачили цю частину мови: «Є дев'ять розрядів слів (частин мови): 1. іменники, се назви осіб або річей, т. зн. такі слова, котрими іменують ся особи або річи, 2. прикметники, котрі виражають прикмети особи або річи, 3. заіменники, що самі не іменують особи або річи, але вказують на них, 4. числівники для числових понять, – сі чотири частини мови називають ся імена, 5. дієслова, котрими можемо виразити чинність або стан якоїсь особи або річи, 6. прислівники, що означають час, місце, ступень, причину, спосіб і иньші обставини, серед яких щось є або діє ся, 7. приєменники, що поставлені перед іменами (і перед прислівниками) указують, в яким відношенню до чогось щось є або діє ся, 8. злучники, котрими лучимо слова або цілі мисли, 9. оклики, котрими властиво не висказуємо мислий, а тільки коротко виявляємо чуття» [20, с. 45]. Про приєменникову семантику знаходимо такі відомості: «Найбільша часть приєменників вказує на відносини що до місця, деякі окрім того вказують також на відносини що до часу (або лиш що до часу, н. пр.: *підчас*), а лиш кілька вказують на иньші відносини, як: *без, для, ради*» [20, с. 197].

Цінними видаються думки про невідмінювані частини мови загалом і приєменники зокрема Василя Сімовича у «Граматиці української мови»: «Невідмінні частини мови самі для себе нічого не визначають, а тільки при иньчих словах набірають

значіння. <...> одні з тих слів указують на відносини між предметами й лучать ся з іменами – це приєменники. Буває, що деколи приєменники лучать ся й із не відмінними частинами мови (прислівниками), та ті прислівники мають тоді значіння якогось іменника, звичайно іменника, що подає час або місце» [18, с. 314]. Значення приєменника ототожнено зі значенням відмінків: «Приєменниками зазначаємо відносини одного предмета до другого (осіб, речей, звірят), через те вони мають більш-менш таке ж значіння, як відмінки в відмінних частин мови» [18, с. 315].

П. Ковалів поділяв усі слова мови на самостійні та службові: «Одні з них висловлюють певне значення, тому й можуть бути членами речення. Другі – поняття не висловлюють і самостійного значення не мають, тому й не можуть бути членами речення: вони виконують в реченні тільки службову роль, показуючи відношення між самостійними словами і реченнями або надаючи самостійним словам різних відтінків» [12, с. 17]. Серед службових слів автор розглядав приєменник як засіб зв'язку інших частин мови [12, с. 18].

Ю. Шерех (Шевельов) вважає приєменники і сполучники допоміжними словами, «за допомогою яких здійснюються і виявляються зв'язки між членами речення <...>. Через приєменник визначається відмінок іменника при посередньому керуванні» [23, с. 349].

На думку О. О. Шахматова, «приєменник означає ту частину мови, яка включає в себе слова, що служать для вираження граматичних відношень між іменниками, з одного боку, іншими іменниками, прикметниками, дієсловами, – з іншого. Приєменники виражаються словами, які є, як здається, за походженням прислівниками» [22, с. 504]. Приєменники поділено на два класи: лексеми, що не мають при собі однозвучних прислівників, і лексеми, які мають їх при собі.

У сучасному мовознавстві сформувалося принаймні три підходи до визначення статусу приєменника.

Відповідно до першого підходу, приєменник розглядають як особливого роду морфему (частку мови, зв'язку). Таку думку підтримують В. В. Виноградов, О. М. Пешковський, О. О. Потєбня, Є. Курилович, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська та інші. Є. Курилович безпідставно вважав, що «приєменник – це не слово, а морфема (а іноді «субморфема», що утворює єдність з відмінковим закінченням» [14, с. 66].

На думку О. О. Потєбні, приєменник – це «прислівник, що в певних випадках є зв'язкою (*ходить коло чого*), в інших випадках може обходитися без відмінка, що слідує за ним, подібно до того, як дієслово, що буває предикативною зв'язкою, може

бути і самостійним присудком. В обох випадках мова може прагнути до створення таких зв'язок, які б не мали ніяких інших функцій. На наших очах деякі прислівники втрачають здатність вживатись без відмінка, що йде за ними, напр., *між*. Це завжди служить ознакою внутрішньої зміни, яка стала в них, а саме втрати речового значення, того, що вони стали чистими зв'язками об'єкта, прийменниками» [17, с. 127–128]. О. О. Потебня поділяв погляд Гумбольдта, згідно з яким прийменник є «особливою частиною мови з формальним значенням» [17, с. 66–67].

В. В. Виноградов запропонував таке визначення прийменника: «Частки мови, що служать для вираження просторових, часових, причинових, цільових, присвійних, обмежувальних та інших відношень між об'єктами або таких же відношень об'єктів до дій, станів, якостей, називаються прийменниками. Прийменники означають синтаксичні відношення між формами непрямих відмінків іменників, займенників або субстантивованих прикметників і числівників, з одного боку, і дієсловами, іменниками, займенниками, прикметниками, рідше прислівниками, з іншого боку» [5, с. 677].

Найповніше прийменники української мови дослідив І. Р. Вихованець у монографіях «Прийменникова система української мови» та «Частини мови в семантико-граматичному аспекті». Він уважав, що в систему частин мови як слів не входять аналітичні синтаксичні морфеми, які переводять одні частини мови в інші або модифікують чи поєднують речення в межах складних синтаксичних конструкцій. До аналітичних синтаксичних морфем належать прийменники, сполучники, зв'язки і частки [8, с. 27].

Протилежним є підхід, який раніше запропонував І. К. Кучеренко. Він тлумачить прийменник як самостійне слово, що має лексичне значення. На думку цього дослідника, «прийменник – не що інше як прислівник узагальненого значення» [15, с. 5], тому й розглядати його треба у складі прислівників другого періоду. Мовознавець доводив, що прийменники та сполучники «мають лексичне значення, узагальнене, часом важко вловлюване з першого погляду». Основними ознаками наявності у прийменника лексичного значення, за переконанням І. К. Кучеренка, є перекладність, синонімія та антонімія. Визначальними ж особливостями прийменникового значення є високий ступінь узагальненості та полісемантичності. Виділено сім семантичних полів прийменника: просторові, цільові, стосунку, часові, причини, способу дії, міри.

Нарешті, третій підхід: прийменник як службова частина мови є носієм послабленого лексичного значення. На думку А. С. Колодяжного, при-

йменники «виявляють більший ступінь абстракції, ніж повнозначні слова, але не досягають такої міри узагальненості, яка властива, скажімо, відмінкам» [13, с. 15]. Прийменники потрактовано як «службові слова, що разом з формами непрямих відмінків виражають залежність іменника чи його еквівалентів від інших слів у реченні, вказуючи на підрядні відношення між словами» [21, с. 475].

Подібне визначення прийменника наводить і В. С. Бондаренко. Він вважає прийменники службовими словами, які встановлюють синтаксичні зв'язки між членами речення, «неповноцінними синтаксичними одиницями, що не мають власного самостійного значення. Тільки з відмінками імен прийменники виконують свою службову роль у мові, набуваючи смислу і граматичного значення» [3, с. 3]. Аналізуючи синонімічні зв'язки прийменника, дослідник зазначає, що різні прийменники, які «вживаються в абсолютно тотожному словесному оточенні й виражають ті ж самі граматичні відношення, виступають як прийменникові синоніми» [3, с. 35]. Кожен із таких прийменникових синонімів уносить свій ледь відчутний лексичний або стилістичний відтінок у вираження відповідних відношень.

Цей погляд поділяли М. А. Жовтобрюх і Б. М. Кулик: «Прийменником називається службове слово, яке разом з формою непрямих відмінків, а також деяких числівників і займенників виражає відношення між предметами або відношення дії, стану чи ознаки до предмета. Отже, службова роль прийменників полягає в диференціації значень відмінкових форм. Разом з цими формами кожний з прийменників характеризує певне коло смислових відношень: просторових, часових, умовних, причинових, обмежувальних та ін.» [10, с. 370]. Наголошено, зокрема, й на тому, що деякі прийменники не втратили свого лексичного значення, і ступінь вияву цього значення в різних прийменників різний.

У мовознавчих студіях початку ХХІ ст. також не знайти однозначного трактування частини мовного статусу прийменника, наявності чи відсутності в нього лексичного значення. У «Теоретичній граматиці української мови» І. Р. Вихованець і К. Г. Городенська прийменники кваліфікують як службові слова-морфеми [7, с. 329]. Вони вважають, що прийменники зближуються передусім із синтетичними релятивними морфемами, зокрема закінченнями, а основну функцію їх убачають у переведенні іменника із синтаксичної субстантивної позиції в позицію прислівника [7, с. 330]. Згідно з розглядуваною концепцією, прийменник має лише граматичне значення й абсолютно позбавлений лексичного [7, с. 331]. Такий підхід суперечить ви-

значенню слова як звукового комплексу, наділено-го лексичним і граматичним значенням.

Укладачі «Словника українських приєменників» (А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна) закріплюють за приєменником роль носія лише граматичного значення, хоч і додають, що йому «властиве категоріально-дейктичне (морфологічний аспект) і контекстуально-лексичне (індивідуальне, вторинне) значення» [19, с. 6].

У «Морфології сучасної української мови» приєменник потрактовано як несамостійну (службову) незмінну частину мови, до якої належать слова семантичної категорії 'відношення між об'єктом та іншим явищем дійсності' [1, с. 616].

Усі проаналізовані теорії мають право на існування. Проте, на наш погляд, найбільш обґрунтованою є традиційна концепція, що базується на семантико-синтаксичних відношеннях приєменника. Отже, приєменник є тією службовою частиною мови, яка разом із граматичним має і лексичне значення. Воно, зрозуміло, відмінне від лексичного значення повнозначних слів.

Проблема визначення статусу приєменника нерозривно пов'язана з питанням про його семантику. Визначення приєменника як слова (самостійного чи службового) передбачає виявлення в нього не лише граматичного, а й лексичного значення, оскільки саме слову притаманна єдність лексичного і граматичного значень. Приєменник як клас слів має категоріальне, граматичне і лексичне значення. Під категоріальним значенням слід розуміти семантико-синтаксичне відношення іменного компонента до інших повнозначних компонентів у складі словосполучення, речення. Граматичне значення полягає у вираженні синтаксичного підрядного зв'язку. Лексичне ж значення приєменників тісно пов'язане з їхнім походженням. У первинних (непохідних) приєменників лексичне значення слабо виражене. Воно актуалізується в поєднанні з відмінковими формами іменників і часто залежить від їхніх лексичних значень. Значення вторинних (похідних) приєменників мотивовані значенням повнозначних частин мови, від яких вони утворилися. Тому вторинні приєменники репрезентують індивідуальні лексичні значення, не зумовлені контекстом.

А. П. Загнітко переконливо доводить, що лексичне і граматичне значення приєменників збігаються, але не є тотожними. На думку мовознавця, «граматичним значенням приєменника виступає реалізація ним синтаксичного зв'язку між словами, а лексичним слід вважати позначення певного відношення між предметами, дією і предметом тощо, що дозволяє зарахувати приєменники до слів-релятивів» [11, с. 122]. Лексичне значення приєменників слід тлумачити, виходячи з контек-

стуальних умов, оскільки цей лексико-граматичний клас слів позначає відношення між предметами. Саме по собі відношення передбачає наявність принаймні двох величин, тож і приєменники не можуть уживатися самотійно. Значення приєменників передбачає їхнє входження до словосполучень. Більшість приєменників є багатозначними. У такому разі контекст ідентифікує те або те конкретне значення. На думку А. П. Загнітка, «погляд на приєменники як лексеми уможливує простеження їхнього стилетвірного (*у ліс по гриби – у ліс за грибами*) і текстотвірного потенціалу (*піти до найближчого села – піти до найближчого до села; зброя від терористів – зброя у терористів – зброя для терористів*)» [11, с. 120].

Подібного погляду на значення приєменника дотримується й О. Зубань: «...реалізуючись у підрядному словосполученні, приєменник синкретично виражає семантику двох типів: 1) лексичну – вказує на різноманітні відношення (просторові, часові, причинові, цільові та інші) між об'єктом та явищем дійсності; 2) граматичну – виражає об'єктні, означальні та обставинні семантико-синтаксичні відношення, оформлені підрядним зв'язком керування. <...> Лексичне значення приєменника формується на основі двобічних відношень. Граматичне значення регламентується синтаксичним підрядним (однобічним) зв'язком» [1, с. 618].

Приєменники означають синтаксичні відношення між формами непрямих відмінків повнозначних частин мови. Для вираження цих відношень непрямий відмінок вибирає собі з низки приєменників той, який своїм лексичним значенням відповідає значенню відмінка. Звідси випливає такий висновок: лексичне значення у приєменникові зумовлене лексичним значенням непрямих відмінків.

Крім того, більшість приєменників мають лексичне значення в собі: *над, під, через, повз, навколо* означають простір, *після, протягом, раніше* – час, *завдяки, внаслідок* – причину. Це лексичне значення програмує в словосполученні певний відмінок залежного компонента. Виходячи із семантичної наповнюваності, одні приєменники вживаються з одними відмінками, а інші – з іншими. Так формується граматичне значення приєменника. Воно не залежить від значення тих слів, які поєднує приєменник, а лише вказує на характер синтаксичних відношень між словами. Наприклад, у конструкціях *сів на стілець – поїхав на тиждень* однакове граматичне значення, однотипний характер підрядного зв'язку, але різне лексичне значення – перша конструкція передає просторові відношення, тоді як друга – часові; *поклав на полицю – лежить на полиці* – різні граматичні значення (знахідний від-

мінок, місцевий), однакове загальне лексичне значення (просторові відношення), але різні часткові лексичні значення (напрямі і місця). Крім того, у кожного прийменника є пряме, первісне значення і похідні, вторинні. Первісним, на одностайну думку мовознавців, є просторове значення, решта – переносні, вторинні.

Підтвердженням наявності лексичного значення у прийменників є внутрішньовідмінкова і міжвідмінкова синонімія. Наприклад, значення розміщення предмета поряд з іншим передається словосполученням із прийменниками: *біля, коло, при, під, поблизу* та ін. Конструкції з *біля, коло, поблизу* є прикладом внутрішньовідмінкової синонімії просторових прийменників, решта конструкцій – міжвідмінкової.

Крім того, індикатором лексичної значущості прийменників є також їхня антонімія, яка утворює прийменникові антонімічні пари. Основою антонімії, як відомо, є протилежність лексичних значень, а не граматичних (*від – до, над – під, з – в* тощо).

Отже, прийменники утворили окремий лексико-граматичний клас слів, вони є носієм категоріального значення 'відношення між об'єктом та іншим явищем дійсності' і мають послаблене (на відміну від повнозначних частин мови) лексичне значення, що вказує на відповідні семантико-синтаксичні відношення. Оскільки для абсолютної більшості прийменників, які беруть участь у вираженні різноманітних семантико-синтаксичних відношень, характерна багатозначність, то обов'язковою умовою конкретизації відповідних відношень є мінімальний контекст, який утворюють головний компонент словосполучення і залежна прийменниково-іменникова конструкція. Значення ж окремих прийменників можуть бути ідентифіковані й поза контекстом.

Література

1. Алексієнко Л. Морфологія сучасної української мови : навч. посібн. / Л. Алексієнко, О. Зубань, І. Козленко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 675 с.
2. Античные теории языка и стиля / под общей ред. О. М. Фрейденберг. – Л. : ОГИЗ, 1936. – 344 с.
3. Бондаренко В. С. Предлоги в современном русском языке / В. С. Бондаренко. – М. : Учпедгиз, 1961. – 76 с.
4. Буслаев Ф. И. Историческая грамматика русского языка: Синтаксис / Ф. И. Буслаев. – Изд. 7-е. – М. : Ком-Книга, 2006. – 344 с.
5. Виноградов В. В. Русский язык (грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – М. ; Л. : Учпедгиз, 1947. – 784 с.
6. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.
7. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
8. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
9. Востоков А. Х. Русская грамматика / А. Х. Востоков. – СПб. : Типография И. Глазунова, 1831. – 408 с.
10. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Ч. 1 / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – К. : «Вища школа», 1972. – 402 с.
11. Загнітко А. Прийменники у структурі тексту: первинні і вторинні вияви / А. Загнітко // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць / укл. : Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк : ДонНУ, 2007. – Вип. 15. – С. 120–131.
12. Ковалів П. Граматика української мови / П. Ковалів. – Мюнхен : Відділ культури і освіти при Центральному представництві української еміграції, друкарня Дмитра Сажина, 1946. – 148 с.
13. Колодяжний А. С. Прийменник. Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови / А. С. Колодяжний. – Харків : Вид-во Харківського ун-ту, 1960. – 165 с.
14. Курилович Е. Очерки по лингвистике / Е. Курилович. – М. : Изд-во иностр. лит., 1962. – 456 с.
15. Кучеренко І. К. Актуальні проблеми граматики / І. К. Кучеренко. – Львів : Світ, 2003. – 226 с.
16. Ломоносов М. В. Российская грамматика / М. В. Ломоносов. – 5-м тиснением. – СПб. : Акад. наук, 1788. – 214 с.
17. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : в 4 т. / А. А. Потебня. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. 1–2. – 536 с.
18. Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці / В. Сімович. – Друге видання з одніями й додатками. – Київ – Ляйпціг : Українська накладня ; Коломия : Галицька накладня, 1919. – 584 с.
19. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.
20. Смаль-Стоцький С. Українська Граматика / С. Смаль-Стоцький, Т. (Ф.) Гартнер. – Вінніпег – Канада : Накладом Руської Книгарні, 1919. – 242 с.
21. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969. – 584 с.
22. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Л. : Учпедгиз, 1941. – 624 с.
23. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Ю. Шерех. – Мюнхен : Молоде життя, 1951. – 402 с. (Бібліотека українознавства. Ч. 3).
24. Smotryckij M. Grammatiki slavenskija pravilnoe syntagma. Jevje 1619. Kirchenslavische Grammatik (Erstausgabe). Herausgegeben und einleitet von Olexa Horbatsch / Meletij Smotryckij. – Frankfurt am Main, 1974. – 280 s.

Nataliia Kysla

LINGUISTIC STATUS OF THE PREPOSITION

The article represents the historical sequence of the linguistic views on the nature of the preposition, the author describes the main modern approaches to the interpretation of the linguistic status of this lexical-grammatical class of words (a preposition as an analytic syntactic morpheme, a preposition as an independent word, a preposition as a functional part of speech with a weakened lexical meaning).

The specific features of the lexical and grammatical significance of the preposition are revealed. The grammatical meaning is in the expression of a syntactic subordinate correlation. However, the lexical meaning of the prepositions is closely related to their origin. In the primary (non-derivative) prepositions the lexical meaning is weakly expressed. It is manifested in the combination with case forms of the nouns and often depends on their lexical meanings. The values of secondary (derivative) prepositions are motivated by the meaning of open main parts of the language which they were formed from. Therefore, secondary prepositions represent individual lexical meanings that are not context-conditioned. Each preposition has a direct, primitive meaning as well as derivative, minor ones. The spatial

value of a preposition is major one while the rest of them is figurative and minor ones. Lexical meaning of the prepositions can be confirmed by inner and inter cases synonymy. In addition, an antonymy is an indicator of the lexical significance of prepositions which forms antonymic pairs of the prepositions.

As a result of the study it was established that the prepositions formed a separate lexical-grammatical class of words; they are the bearer of the categorical meaning of 'the relation between an object and another phenomenon of the reality' and have a weakened (unlike open main parts of speech) lexical meaning, indicating the corresponding semantic –syntax relation. Since for the absolute majority of prepositions that participate in the expressed various of semantic-syntactical relations, characterized by ambiguity, the obligatory condition for the specification of the corresponding relations is the minimal context, the meaning of the individual prepositions can also be identified out of the context.

Key words: preposition, functional part of speech, lexical meaning, grammatical meaning.

Надійшла до редакції 25.05.2017 р.

Шановні літературознавці та мовознавці!

Запрошуємо Вас опублікувати свої наукові дослідження
у фаховій рубриці «Філологічні науки»

«Альманаху Полтавського національного педагогічного університету „Рідний край”»
(затверджена Наказом МОН України № 1328 від 21.12.2015 р.)

Видання виходить двічі на рік – у січні та липні, ISSN 2075-1222 (Print), 2518-1424 (Online)

Рукописи раніше не друкованих наукових статей обсягом до 0,5 др. арк. надсилайте на рецензування на електронну скриньку альманаху – ridniy_kray@ukr.net – до 20 березня та до 20 вересня. Аспіранти, особи без наукового ступеня обов'язково додають до рукопису своєї розвідки відгук наукового керівника (або доктора філологічних наук), затверджений в установленому порядку.

Стаття за змістом і оформленням мусить відповідати сучасним науковим вимогам. Детальніше про особливості викладу, структурування, техніки набору тексту рукопису читайте на сайті нашого видання в розділі «Редакційна політика» – <http://pnp.u.edu.ua/ua/ridnyikrai.php>

Публікація наукових матеріалів платна (крім статей докторів наук), вартість – 40 грн. за сторінку тексту стандартного набору. Оплата здійснюється після того, як стаття успішно пройде рецензування.

Реквізити для оплати публікації наразі такі (можуть змінюватися):

Код ЄДРП	31035253
МФО	820172
Банк одержувача	Державна казначейська служба України м. Київ
№ рахунку р/р	31258270105954
Код послуги	25010100
Назва послуги	За публікацію статті в «Рідному краї»

Будемо раді співпраці!

З повагою – редакція «Рідного краю»